

sadrži i niz zanimljivih podataka, stavova i mišljenja o problematiki manjina u Evropi. U kontekstu navedenoga vrijedno je spomenuti i stavove komunističkih partija prema manjinama u vlastitim državama.

Uz obilno korištenje manje poznate literature sa Zapada, posebnu vrijednost djelu daje najnoviji statistički (brojčani) pregled zapadnoevropskih manjina.

Natalija Bojnicky-Vidmarović

László Kóvágó

»KISEBBSÉG-NEMZETISÉG«

Budapest, Kossuth könyvkiadó, 1977.

Knjiga László Kóvágó: »Narodna manjina-narodnost« tretira složenu političku problematiku narodnih manjina općenito, a napose u Mađarskoj.

U prvom dijelu knjige autor se ukratko osvrće na povijesni tok manjinskog pitanja i ulogu UN u rješavanju tog problema.

Za nas je međutim zanimljiviji drugi dio, u kojemu autor pobliže razmatra strukturu i tipove narodnih manjina, te ostvarivanje njihovih prava u pojedinim državama, pri čemu se veći dio rada odnosi na jedan od ključnih zbivanja u životu manjina — na asimilaciju. Razmatrajući to pitanje Kóvágó piše o dvama uporednim procesima. Prema autorovu mišljenju, većina etničkih skupina, odnosno nacionalnih manjina teži istovremeno da se u potpunosti stopi s većinskim narodom, ali da pri tome zadrži i vlastiti identitet, svojstvenu nacionalnu svijest. Prelazeći preko te kontradikcije, Kóvágó smatra da je taj i takav proces povijesno uvjetovan i neminovan, čega manjine, u vlastitu interesu, treba da budu svjesne.

Razrađujući navedene »činjenice« autor ukazuje na stalan i postojan proces smanjenja apsolutnog broja pripadnika narodnih manjina, koji se zbivao i još se zbiva u Srednjoj i Istočnoj Evropi. Razlog tome leži i u asimilaciji i u migracijama pojedinih skupina stanovnika. Priznajući da je taj proces bremenit poteškoćama i proturječnostima, Kóvágó ipak smatra da politika većinskog naroda mora biti ponajviše usmjerena na usporavanje procesa smanjenja broja pripadnika manjina i na jačanje njihove uloge u društvu i na političkom životu zemlje, is-

tičući da se takvo jačanje treba zbivati pod čvrstim okriljem većinskih nacija.

Poslije tako postavljenog uvoda autor prilazi pitanju asimilacije i njezinim tipovima, posebno razmatrajući problematiku asimilacije u Mađarskoj.

Prema mišljenju Kóvágó, Mađarska je država sa osobito izraženim procesom smanjenja broja pripadnika nacionalnih manjina. Spomenuti proces nije se zaustavio ni nakon drugoga svjetskog rata, jer je 1941. broj pripadnika manjina činio 7,1% od ukupnog stanovništva, a 1970. svega 1,5%. To drastično smanjenje (prije prvoga svjetskog rata Mađari su činili samo polovinu stanovništva Mađarske), po Kóvágó, znatno je pridonijelo »jačanju nacionalnog karaktera u pojedinim zemljama«. Kao primjer autor navodi i druge zemlje: Čehoslovačku, Rumunjsku i Jugoslaviju, s tim da u Jugoslaviji ta »povijesna tendencija« nije nosila sveopći karakter.

Asimilacija je, po Kóvágó, trojaka: prirodna, dobrovoljna i prisilna. Autor, međutim, ne samo što nije precizno odredio granice između ta tri tipa nego je pobrkao neke pojmove, upadajući u proturječnost. Nećemo se zaustavljati na prisilnoj asimilaciji (uzgred recimo da kao primjer Kóvágó navodi politiku Mađarske u odnosu na narode karpatskog basena) nego ćemo se ukratko osvrnuti na dva prva tipa.

Prirodna asimilacija

Ovaj pojam vrlo je teško precizirati već i zato što se taj proces, po Kóvágó, zbiva tijekom stoljeća. Osim toga, ukoliko se radi o povijesnim činjenicama, teško je odrediti koliku ulogu u prirodnoj asimilaciji ima faktor prisile. U svakom slučaju jasno je da se manjinski narod nalazi u specifičnim uvjetima, posebno kada je, zbog političkih, kulturnih ili bilo kojih drugih razloga (prestiža), bio primoran primiti tuđe običaje, jezik, kulturu, način mišljenja itd., da bi opstao. Ta vrsta asimilacije, iako kao proces ponekad neizbježna, u svojoj prirodi ostaje diskutabilna.

Dobrovoljna asimilacija

Još je manje logično govoriti o dobrovoljnoj asimilaciji. O njoj je naime moguće govoriti samo u odnosu na pojedince ili manje grupe, jer je dobrovolj-

nost, ili bolje rečeno prinudna »dobrovoljnost«, posljedica određenog povijesnog zbivanja ili političkih stavova naroda većine u odnosu na manjine. U biti to je: a) učinak šovinističke politike zemlje u odnosu na manjinu u prošlosti, ili b) poremećen odnos između većinskoga i manjinskoga naroda u sadašnjosti, a nipošto pozitivan proces, koji pridonosi jačanju jedinstva nacije, kako to ističe autor. Posljedice mogu biti dalekosežne i trajati godine i godine. U SSSR-u, primjerice, još se uvijek osjećaju učinci odnarođivanja pojedinih manjinskih naroda — Židova, Mordvina, Udmurta i drugih.

Ako u zemlji većinskog naroda doista postoje stvarni uvjeti za ravnopravnost i naperak pojedinih naroda, ako je doista u njihovu životu onemogućeno svako potiskivanje nacionalnih osjećaja, onda je teško zamisliti pripadnike manjine koji bi, prema riječima autora, »svjesno i namjerno mijenjali svoju nacionalnost«.

U Mađarskoj, prema Kóvágu, pored spontane dobrovoljne asimilacije postoji još i integracija, tj. uklapanje narodnih manjina u društveni i politički život uz čuvanje svoga vlastitog identiteta, dakle još i integracija, tj. uklapanje narodnih bez asimilacije. Međutim, u kontekstu navedenoga, autor poistovjećuje integraciju sa spontanom asimilacijom pišući kako je »... nedopustivo sprečavanje spontane, dakle dobrovoljne asimilacije, dakle integracije«.

Asimilaciju, napokon, uvelike potpomaže i način na koji se vrši popis stanovništva u Mađarskoj. Građana obično pitaju samo o njegovu materinjem jeziku, a ne i o narodnosti. Takva tradicija traje od godine 1880. Zajednička svijest stoji ispred nacionalne, premda je manjinskom stanovništvu u toku asimilacije dopušteno da i dalje sebe smatra manjinom, da pohađa svoje škole i sudjeluje u manjinske kulturnom životu. Što se tiče materinjeg jezika, kao jezika javne upotrebe to se pitanje, prema autorovu iskustvu, uopće u Mađarskoj ne nameće. Što to znači nije teško prosuditi.

Natalija Bojnicky-Vidmarović

* * *

»GRADIŠČANSKI HRVATI 1533—1938«

Zbornik Društva za suradnju s Gradišćanskim Hrvatima i drugim hrvatskim narodnim manjinama u susjednim zemljama, Zagreb i Centra za istraživanje migracija i narodnosti, Zagreb, 1984, XXII, str. 298.

Godine 1983. obilježena je 450. obljetnica doseljenja Hrvata u nekoć zapadno-ugarske a danas gradišćanske, slovačke, moravske i donjoaustrijske krajeve. Znanstveni skup posvećen tome događaju održan je u Zagrebu od 2. do 4. lipnja 1983. i referati podneseni tom prigodom sabrani su i objelodanjeni u Zborniku.

Zbornik je sastavljen od 4 uvodna izlaganja i 24 referata. Uvodna izlaganja Ive Sarajčića, Pere Djetelića, Ivana Müllera i Jakova Sirotkovića nose pozdrave odgovarajućih institucija iz SR Hrvatske i Gradišća skupu kojemu je bio cilj da o 450. godišnjici doseljenja predaka današnjih Gradišćanskih Hrvata i drugih naših sunarodnjaka u okolnim krajevima osvijetli nastanak i život hrvatskog življa u tim stranama.

Referati su prema sadržaju razvrstani u šest skupina. U prvoj su oni s područja povijesti i kulturne povijesti Gradišćanskih Hrvata. Tako Mirko Valentić iznosi slijed turskih pohoda na hrvatske zemlje, odseljavanje našeg življa i njegovo kretanje ponajviše prema tadašnjoj zapadnoj Ugarskoj i blizini joj krajeva. Rad je u usporedbi s dosadašnjim obogaćen novim autorovim saznanjima do kojih je u posljednje vrijeme istraživanjem došao. Kraći prilog Ivana Čizmića predočuje iseljavanje Gradišćanskih Hrvata u SAD od početka ovog stoljeća, te njihovo društveno organiziranje u novom kraju, napose u South Bendu, gdje je velik broj Gradišćanskih Hrvata našao svoj novi zavičaj. Gradišćanski autori Gabrijele i Demeter Karali napisali su podroban i informativan pregled društvenog života Gradišćanskih Hrvata u Beču, gdje su se naši ljudi iz Gradišća u velikom broju počeli naseljavati nakon priključenja zapadnoevropskih krajeva Austriji i formiranja pokrajine Burgenland (Gradišće) 1921. Autor ovih redaka prikazao je djelovanje »Kola gradišćanskoga hrvatskoga društva 1931—1938«, prvoga općehrvatskog srednjoškolskog i studentskog društva među našim gradišćanskim sunarodnjacima, koje je 1934. brojilo 111 aktivnih članova.